

Стелад

№11-12, 2016 шо

<http://stelaad.ru/>

Рашидов Шаид

Халкъан поэт Рашидов Шаид веа Гуьмсан кюштан Энгель-Юртахь. Нана-Нохчийчоь ша юьйцуш, хестош, даима цуьнан дагахь хилла жима даймохк бу и.

Поэтан кхузткъе ялхитта шо кхечира ноябрь беттан 15-чу дийнахь.

Кхета аттачу, цленчу халкъан маттахь, ненан меттан шортачу таронех, исбаьхьаллин глурсех говза пайдаоьцуш язйина хиларна, еза нахана Шаидан произведенеш.

Мукьамашна аьхна йолчу Ш.Рашидовн байташна тlехь дуккха

а иллеш даьхна похlма долчу илланчаша.

«Стелалад» журналo шен къоначу дешархошна йовзуьйту «Баркалла, адамаш!» цlе йолу стихотворени.

БАРКАЛЛА, АДАМАШ!

Баркалла, со везаш кхийначарна,
Шелвелла, мацвелла висарна кхоьруш.
Баркалла халкъана, сан тlалам барна,
Гуллакхца, гиллакхца доггах со льоьруш.

Баркалла массарна, дахарехь хийла
Гlо дарна, дуьххьара ког баккха lемаш.
Дуй буу, лаьтта тlехь со мел ву дийна,
Вехар ву, диканна даржийна тlемаш.

Баркалла, со везаш кхийначарна,
Халонехь, гlелвелла, вожарна кхоьруш.
Баркалла, адамаш, дехаш хиларна,
Воккхавоь, шун ирсан дебаре хьоьжуш.

КЕРЛА ШО

Керла, керла, керла шо!
Клайн бос, клайн маж, сира чо!
Басахь Iуьллу кехат клайн,
Цу тIе сурт ахь дилла хьайн!

ЧIагIлуш хиларх арахь дарц,
Бераш совца туьгуш дац.
Кхойкху цара: «Керла шо!»
И схьакхаччалц хелхарш до.

Лайца догIу керла шо!
Клайн бос– арахь, клайн бос – чохь!
Арахь гулло «акхарой» –
Хьуьнан акха бахархой.

Барзах хилла хелхарча...
Пхьагал, цхьогал, буьрса ча
Хьийза, хьийза мукъамехь,
Цу лайн чимийн дукхаллехь.

Пура-Дадин лоций маж,
Барзо боккху шена Iаж.
Кампет юуш йоллу ча,
Цу тIе кхоллуш шийла ша.

ТIекIельюьйлу «акхарой» –
Лайлахь оху ахархой.
Лайн мижаргаш кхуьйсучохь
Ма сацалахь, буьрса ча!

КЪОНА ИЛЛАНЧА

Арзалиев Идрис

Похлма долу бераш долчохь даума лаьтта кхоллараллин серло.

Цхьацца говзаллаш караерзийнарш клезиг бац вайн: суьрташ дохкуш, байташ язъеш, хлума тоьгуш, пхьола дан хууш.

Арзалиев Идрис дечиг-пондар лакха хууш а, илли олуш а ву. Цуьнан цле, вайн республикехь евзина ца лаш, дозана арахь а ева. Сих-сиха го иза «Могуш-маьрша» телехьожийлехь.

Похлма долчу Идриса дакъалоцу тайп-тайпанчу фестивалашкахь, конкурсашкахь. Цигахь тоьлла меттигаш яхарна, Идрисана елла дуккха а грамоташ, дипломаш; дина деза совгаташ а.

Блаьрса дика дац Идрисан. Амма иза хлумма а воьхна ца ла: похлмалло, деган серлоно гю до цатемаш эшо. Клант члогла ийна ву, самукъане, забар ян хууш, кьинхетаме дог долуш.

Борхлалгачу классехь доьшуш ву Арзалиев Идрис дистанционни дешар ламочу школахь. Хьехархоша тоьшалла дарехь, хлуманна сиха тлаьхьакхуьуш, дика доьшуш, низам долуш ву клант.

Парабевлла болчу нохчийн къоман артистацца Межидов Сахьабца а, Исмаилов Шарпуддица а цхьаьнакхетар а хилла Идрисан. Уьш санна, дика вевзаш а, нахана дукхавезаш а илланча ву вуьжуш-глоттуш а дечиг-пондарца длакьаьсташ воцу Идрис.

Теша лаьа нохчийн исбаьхьаллин культурехь догучу седарчашна юкьахь кхин цхьа сирла седа кьегина хиларх.

ДАЙМОХК СУЪРТАШКАХЬ

Суна лаьмнаш гленах гира.
Цара шайга соь кхайкхира.
Терк а гира, тулгле сийна,
Охьакхача уьдуш сиха.

Гира кура Къоьзан-лам а,
Шеца йоцуш юста хазна.
Шовда дара, доккхуш тача,
Малхо хьостий, кхочуш ара.

Тахана со дукха луьйрре
Кечьеллера школе кхача.
Кехатна тле ойла кхачош,
Гойтур бу ас хьоме Даймохк.

Суьрташ дохкуш, суна гора
Лаьмнаш, Терк а, Къоьзан-лам а.
Цара соьца къамел дора,
Сан дагара хууш санна.

Абдрахманова Зарема

ГУЬЙРЕ

Схьакхечи гуьйре,
Дашо глаш Iенош.
Шийла ю суьйре,
Дацделла денош.

Сирла, комаьрша
Iаламан туьйра,
Хьо хуьлда маьрша,
Сов башха гуьйре!

Юсупова Сабина

ДАШО ГУЬЙРЕ

Дашо гуьйре, хаза гуьйре,
Еъна вайна дахьаш туьйра.

ПарагIулеш махках юьйлу.
ЦIе-можа глаш диттех дуьйлу.

Iалам лийчош, догла Iена.
Олхазарш дIатийна бенахь.

Денна шеллуш йогIу Iуьйре.
Цхьалхаяьлла муьста аре!

Юсупхаджиева Лиана

ШИЙЛА IА

Улханова Сурат

Шийла-шийла Iа тIекхечи,
Кечдеш дерриг Iалам вайн.
КIайчу базе дирзи дитташ,
Лайтта тесна куз бу кIайн.

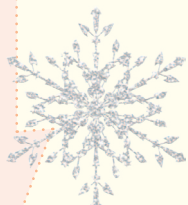
Марша я хьо, шийла зама!
Хьайца далахь
шортта беркат.

Ма хаза ду хIинца арахь,
Берийн даьлла самукъа.

Ловзу бераш, уьду бераш,
Шелонах ца къехка.
Ма самукъадаьлла церан
Дуьххьарлерчу
лайн чимех!

Ахмадова Сафия

МАЙРАЛЕЛА

Майралела пхобалгачу классе ваьллачу шарахь дара и. Сентябрь беттан ши клира дладаьлলেখь а, клентан ойла хлинца а дешарна тлейирзина яцара.

Цхьана дийнахь урокана тлаьхьа а висина веара Майралела. Охьахаа воьдуш, ша цлахь бан беза йозанан болх ца бина дела, цхьацца сонта ишарш еш, ерриг класс карзахъяьккхира.

Уьн тлехь цхьа алам длаязбан вахийтира Майралела хьехархочо.

Майралелас, сихха мел дла а кхаьल्लीна, элира:
– Мел ца хилча, ас муха яздийр ду?

Бераш, самукьадаьлла, кхин а члогла карзахдевлира. Хьехархочо Майралела, да я нана доцуш шена гучу ма ваьллахь аьлла, цхьа лерг а лаьцна, классера ара а ваьккхина, урок кхин дла яьхьира.

Дукха хан ялале, корак ара хьажар нисделлачу хьехархочунна гира, Майралела тлаьхьа а хлоттийна, школе йоглу йоккха стаг Маржан. Иза Майралелин денана яра.

Хенаро волчу хьехархочунна дика бевзара шен юртахой.

Маржан сиха стаг яра, хьаьнгга а клоршаме дош ала озалур йоцуш.

– Бераш, ладогла! – элира хьехархочо, Маржан класса чохьа яьлча, иза йистхила кхиале. – Гой шуна, шен йоккхалле хьаьжна ца лаш, дега я нене ца кхочуьйтуш, шен клентан клантана сагатделла еанарг.

Шу а ма дац цахь цхьаъ воцуш, шунчарах ма ца вогу цхьа а, кхайкхича, дехар дича а. Жимчун терго еш, луналла деш цхьаъ хилча, жимчух стаг хуьлу. Шуна гун дерг ду шуна и: гиллакхехь а волуш, гуллакхехь а волуш, нехан ларам а болуш, шен денана бахьана долуш, Майралела кхуьург хилар. Хьуна Дела реза хуьлийла, Маржан, кхуза ярна. Хьажахьа, хьан пхьарс багийна олуш, хезнера суна. Вайн чуьрчу несо цхьа белхьам кечбо хьуна, цларо йина чов ерзош. Сарахь Майралела вайтахьа. Кхин кхунна дов а ма делахь, ас иштта а човхийна хьуна хлара.

– Дера, атта-м ца човхийна хьуна ахь хлара, – элира йоккхачу стага, клентан клантехьа а йоьрзуш. Хьехархочо динчу къамело дог-ойла карчийнера цуьнан. – Схьаверзал соьгахьа! Хьо ишколехь вон лелла аьлла кхин сан лерах кхета-кх – ас нитташ юккьехь вижар аьхна дийр ду хьуна, ас чимех моз тардийр ду хьуна! Кхийтирий хьо?!

Классехь тийна дара, жимма диллинчу корехула арахь дека олхазарш а хезаш.

Массеран лудика а йина, Маржан длаяхара.

Цийделла лерг а лаьцна, охьа а таьлна, неларехь лаьтташ волу Майралела шен метта охьахайтира. Дешархой тапъаьлла лаш бара. Хьехархо урок длаяхьа волавелира.

Майралела-м вацара меттахвала а карахдолуш.

ПІЕЛГІЙН ДОВ

Куьйган піелгийн
Къовсам баьлла,
Коьрта муьлханиг
Бу аьлла.

– Бу со нана,
Боккха бу.
Со аш лара
Декхар ду.
Товш бу вайна
Юкьахь барт:

Ларде дош шайн,
Ларье бат...

Юкьахдоккхуш
Вешин «бур-р»,
Хьажо піелго
Гіаттий клур:
– Ас ма гойту
Шуна некъ.
Къонах бу со,
Дацарх мекх!

Ас хъажийнчу
Новкъа долхахъ,
Дезар дац шун
ЧIеIа, делха...

– Со бу лекха,
Коьртаниг, –
Эвхъазбели
Юккьерниг:
– Со аш лара
Шинне агIор,
ТIаккха эхьо
Дац шу дагор.
Вашас ваша
Ларван веза,
Вешин безам
Хила беза...

– Хьо дIасаца,
Иймандоцург!
Девне бели
Шен цIе йоцург:
– Сан беш аша
Аьтто бац.
Ишта дехой
Оьшуш бац!
Сайн ирс лохур
Ду ас цхьалха.
Атта дууш
Дуьне маьлхан!
Вай вовшашна
Несалахъ дац.
Цхьа а цхьанне
Декхар вац!

ХIора пIелго
Етташ муьрг,

Лазадаьлла
Дерриг куьг.

– Со лазийна,
Шу деш лаза, –
Дош хазийна
ПIелго цIаза. –
Со массарел
Жима бу.
Делахъ, вайн
Цхьа орам бу!
Со ца хилча,
Шу а дац.
ТIаккха ницкъ вайн
Хир ма бац!
Шуна хаахъ,
Вай цхьаь дуй,
Балур буй вайх
Онда буй!

Дарц

Ломан дукъна хъекхош цергаш,
Карзахдаьлла углу дарц,
И йист блаьра шена лелхаш,
Теттла дарлуш, бека арц.

Дарц – вай даьлла! – блаьрга хьийза,
Хилла шех а цхьа клайн клур.
Некъахо и глерта хьовзо,
Цунах бина новкъахь хлур.

Ижу лобхуш, я ка къовсуш,
Цуьнца цхьа а эха дац.
Цхьа борз ю-кха гойтуш кломсарш.
Иза цуьнга къарлур яц.

Оцу берзан амал эцна
Къовса араваьлла со.
Цу дарцана лад дуьйлина,
Аре толлуш, лела со.

Садогур дац, са кхоор дац.
Лоллур ю ас дарцан чалх.
Ламанан арц серлабоккхуш,
Паттор бу ас дашо малх!

ЭТКАШ ЮЬЙЖИНА ЦИЦИГ

Туьйра

Цхъана хьархочун кхо клант а, вир а, цициг а дара. Клентий хьерахь болх беш бара. Виро шен букъа тлехь мохь дласалелабора, ткъа цициго дехкий лъцура.

Хьархо велча, цо шен тлаьхьенна дитинарг кленташа шайна юкъахь дийкъира. Воккхах волчу клантана хьер

кхечира, юккъерачунна— вир, ткъа жимах волчунна — цициг. Кхин декъа хлума дацара церан.

Глайглане воьжначу жимах волчу кланта элира:

— Суна уггар а декъаза дакъа кхаьчна. Воккхачу вешин кла охьийла ду, шолгачун вира тлехь лъолийла ду, ткъа ас хлун дийр ду сайн цицигца? Деккъа цуьнан цлоканах сайна каранаш ца дайтахь, кхин дан хлумма а дац.

— Ладоглал! — элира цициго, кланта мел аьлладух кхетта долчу. — Ца оьшу со ден, пайда бер боцу каранаш сан цлоканах дархьама. И дечул суна эткаш тегийтахьа, нахана юкъа сан арадолийла хилийтархьама. Тлаккха хьан глуплакхаш а дика хир дара.

Хьархочун клант резахилира цициго бохучунна.

Эткаш тегна ма-евллинехь, уьш шен когаш тле а озийна, тлоьрмиг схьа а эцна, цу чу клеззиг кла а тесна, тлоьрмиган бертигах чимчаргла чекхдаьккхира цициго, чимчаргла тлеозийча, тлоьрмиг длакъовлалуш хилийта. Тлаккха, и тлоьрмиг шен белсах а тесна, лела араделира.

Оцу заманахь пачхьалкхана коьртехь лаьтташ цхьа паччахь вара, шен сил а дукха кхерзина акхакотамаш езаш. Хьун юьззина яра акхакотамаш, амма уьш, адамах чӀогӀа къаьхкаш хиларна, цхьана а иччархочуьнга схьа ца лацалора. Цицигана и хаьара, цундела иза кхечу тайпана тӀедирзира оцу гӀуллакхна.

Ша хьуьнха деача, тӀоьрмиг дӀа а баьстина, кӀеззиг кӀа дӀаса а тесна, чимчаргӀа тӀе а ца озош, баца юккье дӀалачкьийра цо тӀоьрмиг. Ткьа ша, диттана тӀехьа а лечкьина, акхакотамаш ларъян хӀоьттира.

Дукха хан ялале, тӀемаевлла яьхкина, схьакхечира акхакотамаш. КӀа а гина, тӀаьхьа-хьалха уьш тӀоьрмиг чу лелха юьйлаелира. Дуккха а гульелча, цициго чимчаргӀа тӀеозийра. ТӀоьрмиг шен букь тӀе а тесна, цициг нийсса паччахьан керта дӀадахара.

– Саца! Стенга доьду хьо? – аьлла, маьхьарий хьаькхира гӀаролхоша.

– Паччахьна тӀе доьду! – элира эткаш юьйхина долчу цициго.

– Цицигашна ца мега чудаха! – доцца хадийра цхьана гӀаролхочо.

– ДӀадахийтахьа, – элира шолгӀачу гӀаролхочо, – паччахь сахьийзаш ву. Хьанна хаьа, шен хур-хур дарца цициго цуьнан самукьадаккха а ма мега.

Паччахьан чоьнаш чу ма-делли, наха деш ма-хиллара, лохха корта охьаталийра цициго.

– Сан эло, – гӀараваьлла вевзаш волчу цхьана элан цӀе яьккхира цо,

– маршалла доуьйту шен паччахье! Ша хӀинцца речӀанца лецна йолу хӀара акхакотамаш а яийтина хьуна сан эло.

Паччахь цецвелира, сел нисъелла а, тамехь а, ерстина а йолу акхакотамаш гича.

ТӀаккха цо омра дира шен хазнанче, цициге дӀадахьалур долччул ахча дилла цуьнан тӀоьрмиг чу аьлла.

– ХӀара ахча хьайн эле дӀа а ло, цо дина совгӀат бахьана долуш, соьгара даггара баркалла а ала цунна, – элира паччахьо.

Ткъа хьархочун миска клант цу хенахь, кора клел а хиъна, гийла ойла еш, лаш вара, цициган эткашна ша тлаьххьара дисина долу ахча дайъина бохуш. «Цициго хлун йоккхур яра суна?» – бохура цо.

Цла а деана, шен белш тлера тлоьрмиг клантана хьалха дла а баьстина, чуьра ахча охьа а диллина, цициго элира:

– Хлан, хлара клезг-мезг хлума эткех ду

хьуна. Цул совнах, паччахьо маршалла а даийтира хьоьга, баркалла ала а элира.

Хьархочун клантана члогла хазахийтира, цлаьххьана шена хилла и ахча гича, мичара даьлла ша ца кхетахь а. Когара эткаш длаьохучу юкъана дерриг а дийца кхиира цициг.

Шолгачу дийнахь юха а, талла а дахана, дика ижу яьхьира цициго паччахьна.

Иштта хлора дийнахь а дора цо. Ша цла доглучу хенахь деши а дохьура. Паччахьна иза дукхадезарна, гларолхоша, саца а ца деш, паччахьан цла чу а доуьйтура, шена дага деанчу меттигашкахула кхерсташ а лобыуьйтура.

Иштта цкъа цхьана дийнахь цициг паччахьан кхача кечбечу цла чохь пешана уллехь дохлуш лаш дара. Цлаьххьана чохьа а ваьлла, лен волавелира цхьа ялхо. Иза глудалкха тлехь говраш лохкуш верг вара.

– Да велла йиса и паччахьан йо! Чаглар мала а, кехатех ловза а ваха воллуш ма вара со. Ткъа хлинца хлорш лам тле сакъера бига безаш бу-кх! – бохура цо.

Цициго, дедда цла а дахана, кланте элира:

– Же, сихо елахь! Хьайна эла хила лаахь, боккъал вехаш хила а лаахь, соьца лам тле а волий, лийча.

Хьархочун клантана ша хлун ойла ян еза а ца хаьара. Амма цициго аьлларг а дина, цуьнца лам тле а вахана, шена тлера

бедарш дла а яьхна, хи чу иккхира иза.

Цициго, цуьнан бедарш схьа а эцна, генна дла а яьхьна, длапачкьийра.

Гучуелира тлехь цла долу паччахьан глудалкх.

Эткаш юьйхина долу цициг гийла цлогла хьекха доладелира:

– Вададай, тхан кьинхетаме паччахь! Сан эла кху юма чохь луйчуш вара. Цлаьххьана тебна

веанчу кьюьно хийистехь loxкуш йолу цуьнан бедарш лачкыйра. Хинца сан эла, хялавала йиш йоцуш, хи чохь хиьна Iаш ву. Иштта дукха Iахь, иза, шел а велла, лийр ву!

Шена иза хезча, паччахьо омра дира, гудалкх сацае аьлла. ТIаккха цо шен цхьана ялхочуьнга, вада ма-ллу сиха вадий, юха а гIой, паччахьан бедарех къастай, тIеюха хIума схая, элира.

Хьархочун кIант, паччахьан еза бедарш тIе а юьихина, кечвелира. Акхакотамаш шена хIокхо кхьохьуйтуш ю моьттуш волу паччахь хьархочун

кIантана чIогIа реза вара. Цо иза, шена юххе охьахаа аьлла, гудалкх чу кхайкхира. Паччахьан йол а яцара дуьхьал: кIант хаза а, кьоона а вара, цунна иза безамехь а хийтира.

Эткаш юьихина долу цициг, сихделла, царел хьалха а даьлла, дIадахара.

Дедда деана, баьццарчу бай тIехь мангал хьокхуш бохкучарна тIе а деана, цо хаьттира:

– ХIей, нах! ХIара цана хьенан долахь ю?

– Сийлахьчу бозбуанчин, – жоп делира мангалхоша эткаш юьихина долчу цицигна.

– ЛадогIал, – элира эткаш юьихина долчу цициго, – хIинцца кхузахула тIехвер ву мехкан паччахь. Нагахь санна цо хIара бай хьенан бу хаттахь, аш жоп ло: «Тхан элан бу». Аш иштта ца олий – шу дерриш дойьур ду.

ТIаккха кхин а дIадахча, иза кIен аренга кхечира. Блаьрге лаца ца луш, йоккха яра и аре. Ши бIе сов адам дара кIа хьокхуш.

– ХIей, нах! ХIара кIа хьенан ду? – хаьттира эткаш юьихина долчу цициго.

– Бозбуанчин, – элира къахьоьгучара.

– ЛадогIал, хIинцца кхузахула паччахь тIехвер ву. Нагахь санна, хIара кIа хьенан ду аьлла, цо хаттахь, аш жоп ло: «Элан ду». Иза аш ца алахь, шу дерриш а дойьур ду.

Цициг кхин дIа а дахара. Адамаш

цунна тлаьхьа хьаьвссинчохь дисинера,
хлунда аьлча, царна, адам санна, эткаш
а юьйхина, лелаш долу цициг цкъа а
ца гинера. Цундела царна иза инзаре
хеттера.

Дукха хан ялале, эткаш юьйхина долу
цициг бозбуанчин галина тле кхечира.
Майрра чохьа а даьлла, цу хлусаман
дена хьалха длахьоттира иза.

Бозбуанчас, ца вешаш цуьнга а

хьаьжна, элира:

– Хьуна хлун оьшу?

Эткаш юьйхина долчу цициго, лохха
корта охьа а талийна, элира:

– Со сайн блаьргашца хьо ган деана.
Суна хезнера, хьайна лиъча, муьлхха
а дийнат а хуьлий, хьо длахьутту аьлла.
Со атта теша, хьох я жлаьла, я цхьогал,
я ур-атталла борз а хилалур ю аьлча.
Амма хьох лом хилалур ду аьлча, хлуьа
дича а, со тешар дац.

– Эх!-хлай, и суна хлумма а доцу хлума
ду-кх! – кура элира бозбуанчас. Тлаккха
цу минотехь цунах лом хилира.

Цициго, ша кхераделла а моттийтина,
цецдаларца элира:

– Мел тамашийна хлума а ду иза! Хила
йиш йоцург ду-кх! Ишттаниг суна гленах
а дуьхьалтосур дацара! Амма кхин тле а
башха хир дара, хьох цхьа жима дийнат
хилча. Масала, дахка. Хьо муьлххачу
бозбуанчел а даккхий хлуманаш далур
долуш ву, амма и тайпаниг хьоьга а
далур ду, моьттуш-м дац со.

Бозбуанчина там хилира, ша хастийча.
Цо элира:

– Хьо бакъ дац, хьоме цициг, соьга
иза а дало.

И оллушехь, цунах дахка хилира.
Дахка, ирх а лелхаш, ида болабелира.
Цициго, кхоссаделла, тлаьхьа а хьаьдда,
схьа а лаьцна, хьакхийна-хьакхийна,
мад а бина, длакхаьллира дахка.

Ткъа цу хенахь паччахь шен йолаца а,
«элаца» а новкъахь воьгуш вара. Иштта
боккхачу бай тле кхечира уьш.

– Хьена долахь бу хлара боккха хаза
бай, хьенан ю хлара цанаш? – хаьттира
паччахьо.

– Элан ю! – аьлла, массара а цхьаьна,
мохь тоьхнна, жоп делира мангалхоша,
цициго шайга омра ма-дарра.

– Дика цанаш ю хьан, эла! – элира
паччахьо.

Цул тлаьхьа шуьйрачу клен аренга
кхечира уьш.

– Хлей, нах! Хьенан долахь ду
хлара кла? – хаьттира паччахьо.

– Элан долахь ду! – жоп
делира цара.

– Боккха, токхе мохк бу хьан
долахь, эла! – элира паччахьо.

Иштта длаоьхуш, уьш
тлехечира йоккхачу галина.

Ламин лаккхарчу тлеганна
тлехь лаьтташ дара эткаш
юьйхина долу цициг.

Глудалкх шена улле тлееьча,
цициго, охьа а иккхина, nel дла
а йиллина, элира:

– Сийлахь волу паччахь! Сан элан цла
веана хьо. Оцу ахь динчу сийно ирсе
вийр ву иза, ша мел веа.

Паччахьна, глудалкх чуйра
охьавоьссича, исбаьхьа глала гира.
Иза шенчул йоккха а, хьоле а хийтира
цунна.

Лами тлехула хьала а яьккхина, угаре
а доккхачу, деших а, дезачу тлулгех а
лепачу цла чу йигира паччахьан йол.

Шен йол эле маре елира паччахьо.

Ткъа и велча, эла цуьнан метте
хлоьттира, эткаш юьйхина цициг
паччахьан хьалхара министр а хуьлуш.

*Французийн маттера
туьйра гочдинарг – Л. Витаригова*

НОХЧИЙН ХІУСАМ

Кхораш техка, ло а Іенош,
КІеда, семса, ховха ло.
ДІо дІа тІехъа лечкъа цІенош,
Амма кхораш хьул ца ло.

Уьш ду къегаш, уьш ду лепаш,
Лекха, лоха хІиттина.
КІеззиг Іаьнан шелехь хебаш,
Генаш дуьхьал титтина.

ЙогІий кхочу гал-сизера,
Когех цІийзаш, шера лар.

Керташ, тогІеш хийистера
Йогу беттан эшарна.

Туьйра санна, ойла елош,
Юрт а тамашийна ю.
Буйса хазьеш, хазьеш шело,
Стиглахь серло Іенаш ю.

Иштта эсал, иштта хаза
Дуьне, мерза ойла луш,
Шел ца беллехь бІаьргийн хьаса,
Хир ву хьо а изза гуш.

КЕРАА ШО ХЪУЪНХАХЪ

Оърсийн туъйра

Дакъалоцурш:

Діахъош верг

Бераш

Борз

Ешап

Гура-Дада

Лайн Йол

Лайн Чим

Комаърша Аъзни.

Ешап. Вай, ма гелделла со. Ма атта дац, хлара деза гали текхо. Гали деза хилча а, хлумма а дац: берашна совглаташ-м гур ма дац!.. Со мича кхаъчна? Лайно некъаш хъулдина. Некъах со тилладелла. Мичахъ ду-те со? Вай Дела!.. Вай, собар, собар!

Бераш дац хлорш? Кечийна базалг ма го суна?

Діахъош верг. А-а, ешап, хъо дац и? Да-а-м ду. Оцу гали чохъ, ахъ лачкъийна хъош ерг хлун ю? Бераш, хаттал ешапе. Вай долчохъ кхуо хлун леладо-те?

Бераш. Тхо долчохъ ахъ хлун леладо, ешап?

Ешап. Шун муълш ду соъга хеттарш дан?! Шун хеттаршна жоп ас лур дац. Гали чохъ йолчуънца шун бала бац!

Діахъош верг. Хъажал, деддарг! Хууш ду, хлунда дедда. Гали чохъ ерг вайна ца гайта! Гура-Дадий, Лайн Йол а мичахъ ду-те? Бераш, мохъ тохий, схъакхайкхал цаърга.

Діахъош верг, бераш а. Гура-Дада, Лайн Йол! Шу мичахъ ду? Некъах тиладелла лелаш ду? Сихха схъадуъйла! Вайн базалг хъалалатае! Вайн Деза де діадоладе! Шу ца хилча, Деза де діадоло йиш яц! Берашна совглаташ дала цхъа а вац!

Ешап. Гура-Дадий, Лайн Йоллий схъакхачале, кхузахъ вай доккха ор доккхур ду!

Борз. Орах вай хлун до?

дехар ду. базалг хьалалатийта!

Гура-Дада, бераш. Цхьаъ, шиъ, кхоъ, диъ, пхиъ – базалг хьалалатийта!

Лайн Йо!. Суна хаъа, бераш, аш дика кечам бина. Гура-Дадига а, соьга а аш чога сатийсина! Цундела вай, даима ма-хиллара, базалгана гуо беш, дуьйлалур ду! Аш ламийначу байташка ладугур ду!

(Бераша байташ юьйцу).

Гура-Дада. Вуой-й, ма дика бераш ду! Байташ, цхьадика, массарна а хаъа. Шуна дала дезаш совглаташ ма ду! Амма новкъахь, дуьхьал а даьлла, Ешапо совглаташ дла ма даьхна!

Ешап. Мел ловдал ю! Ор чу воьжнарг кьайлавер ма ву! Лайн Йо!, Гура-Дадий кху ор чу дожахь, Керла шо текхочур дац. Таккха берашна Керла шо гур ма дац!

Борз. И шиъ, тлехдаьлла, дладаханий-те? Таккха ор ахка оьшуш дуй-те?

Ешап. Ахка! Дукха ма ле! Кху лайлахула сиха бахалур бац. Шаьш кхача луучу метте кеста кхочур бац уьш!

Гура-Дада. Маршалла ду шуьга, сан хьоме бераш. Шу мел дукха гулделла. Могуш-маьрша шу хиларна, ас хастам бо вайн Далла! Керла шо вай даздийр ду, шун самукьадоккхур ду!

Лайн Йо!. Берийн самукьадалийта! Базалг вайна лепийта! Гура-Даде

Пура-Дада. Базалг стенца кечйо?
Бес-бесарчу ловзаргашций?

Бераш. Хлаъ!

Лайн Йо! Юргланций я глайбиций?

Бераш. Хлан-хла!

Пура-Дада. Маьнгиций, диванций?

Бераш. Хлан-хла!

Лайн Йо! Ангалин бицлаьлдигашций?

Бераш. Хлаъ!

Пура-Дада. Бес-бесарчу туьтешций?

Бераш. Хлаъ!

Лайн Йо! Тетрадашций, книжкашций?

Бераш. Хлан-хла!

Пура-Дада. Хазчу гирлаьндашций?

Бераш. Хлаъ!

Лайн Йо! Лепаш долчу седарчашций?

Ешап каро дезаш ду, цу тлехъ вайн гю
хъан дийр ду?

Лайн Чим. Массо а меттехъ со
хъийза, дерриге а хлума суна го! И
Ешап мичахъ ду, суна хуур ду!

Пура-Дада, ахъ пурба лахъ,
сайн вешица-махца ас хлара
дуьне толлур ду, тхойшиъ
хъожур ду, Ешап мичахъ ду!

Пура-Дада. Дика ду, Лайн Чим,
хлун нисло хъовса, берийн совглаташ
схъадерзаде!

Длахъош верг. Лайн Чимо дуьне
толлушехъ, вай ловзаргех ловзур ду.
Шун самукъадоккхур ду!

Лайн Йо! Базалгех лаьцна хир ду
хаттарш. Базалг стенца кечйо, дийца
цкъа хъалха! Цхъа жоп бен, дала ца
оьшу, бераш. «Хлаъ», я «хлан-хла» бен,
ала оьшуш дац!

Бераш. Хлаъ!

Пура-Дада. Чохъ са долчу
цлоькъалоьмаций?

Бераш. Хлан-хла!

Лайн Йо! Бамбех динчу клайчу
лайций?

Бераш. Хлаъ!

Лайн Йол. Мел дика бераш ду, дерриге а хууш! Шуна-м совгаташ дала ма дезара... Амма Лайн Чим гуш ма бац. Цунах лаьцна хаам буй-те?

Гура-Дада. Лайн Йол, и гуш ерг мила ю?

Лайн Йол. Иза Коьмаьрша Аьзни ма ю. Вай хлинца дош цуьнга лур ду.

Комаьрша Аьзни. Маршалла ду шуьга, бераш! Шу ма хаза гулделла. Ешапо бан кечбина бохам ца хилийта,

ас гло дийр ду шуна! Массеран а лаам кхочушбийр бу, совглат доглучунна совглат а луш! Урокехь «пхиъ» даккха луучунна пхиъ даккха гло дийр ду! Лаам кхочушхилийта, шен лаам кхочуш хирг хиларх тешаш хила веза!

Лайн Чим. Хлаваэхь лелаш Лайн Чим бу со. Суна гинарг хлара сурт ма ду. Борззий, Ешаппий ор охкуш ду, Гура-Дадий, Лайн Йоллий цу ор чу дожийта, лууш.

Лайн Йол. Эрна охкуш ду и ор. Вайн дезде – Базалг-де – доладелла дукха хан ма ю!

Гура-Дада. Ас и шиъ хлинца глорор ду. Вайн накъосташна аьхкинчу ор чу зуламхой шаьш кхуьссур бу.

Комаьрша Аьзни. Ца оьшу. Ор чу уьш кхисса хала ма дац. Вай и шиъ, бераш, вай долчу схьадалор ду. Вониг дан лууш уьш хлунда бу, цаьрга шайга хоттур ду!

– Шийла мох, хьо каде хьовза, Ешаппий, Борззий – кхуза схьакхачаде!

(Бурьса хьаькхначу махо блаьрганеглар тухучу юкьана схьакхачийра Ешаппий, Борззий).

Комаьрша Аьзни. Алал аш тхоьга хлинца. Дуьнен чохь вониг дан лууш хлунда ду шу? Хлун бахьана ду, аш схьадийцахь, шуна гечдан кийча ду тхо. Вониг цхьаммо а дан мегаш ма дац. Шуна Дела реза хир ма вац!

Ешап. Вониг оха дийр ма дацара, и дан аш шаьш тхо кхоьल्लीна дацахьара! Шун эшаршкахь, шун туьйранашкахь тхо даима вонеш ду. Тхоьга аш хаьттиний цкъа а, тхо и лууш дуй аьлла? Дера, ца хаьттина. Тхо тхаьш а реза ма дац вониг дан. Даима вон хила атта ма дац!

Борз. Суна а ма лаьа берашца ловза. Амма книжкаш тлехь, мультакаш чохь даима хьохуш ма ду, «Борз массарел сийдоцуш ю» бохуш. Цундела бераш суна реза ма дац. Со шайца ловзийта ца лаьа царна. Ас тлакхха хлун дан деза?

Комаьрша Аьзни. Бахьана хлинца вайна хии. Бераш, шу реза дуй, и шиь

тлеча? Вониг цара кхин дийр дац. Цхьаьннан а хлумма а лачкьор яц! Цхьанна а зулам а дийр дац, тешнабехк а бийр бац!

Глура-Дада. Совглаташ хлорш ду. Ма хаза хуьлу, Керлачу шарца шу декьалдеш!

Лайн Йол. Байташ дика йийцарна, хаза хелха довларна, берашна ло совглаташ!

*(Берийн цлеш а йохуш,
дало совглаташ).*

Комаьрша Аьзни. Керлачу шарца шу декьалдойла. Барт, аьтто, ирс цкъа а ма эшадойла!

Туьйра гочдинарг – Ибрагимова Зина

БУЎЙСАНАН ИЛТИ

Батто йовхо гийла ло,
Арахь оьгу шийла луо.
Іаьнан буьйса еха ю.
Бабин туьйра деха ду.

Мохо дера мархаш лотьку.
Дарцо бешахь зурма лотьку.
Дарц ду буьрса, сиха мох а,
Йиш яц иза тховса бохбан.

Кхерчахь алу, лелхаш, ловзу.
КІур бу туьнкалг хьеста говза.
Сецна тховса хенан гуо.
Бабин туьйра гленах го.

ПХЪЯР

Дийцар

Арахь етташ цхьа хIума а хезна, чохь цхьацца деш йоллу Асет, ладоьгIна, сецира. Ванах, и хIума еттарг мила вуте? ДIасахьежарх, кхин хIумма а ца гина, и гIовгIа шен хIусамдас пхьола дечу цIа чохь а хетта, цига яхара иза. Меллаша неI йиллина, чухьаьжча, шен кIант гира. Цо дечух цецъяьлла:

– Салман, хьо хIун деш ву? – хаьттира Асета.

– Со, дера, ву, нана, олхазаршна чохь Iан цIенош деш, – элира кIанта. – Ло диллича, чудаха хIусамаш ца хилча, уьш шеллур

ду, уьш мегар дац. Iа шийла дагIахь, уьш хIаллакьхир ду. Цундела царна Iа даккха гIо дан воллу-кх со. Ло дацахь а, буйсанаш шийла ца йогIу вайна? ХIара бенаш ас леккха дитташ тIе дIатухур ду, царна чу сихсиха юург а юьллур ю, уьш ца леш Iаьнера девр ду. Ницкъ белара ишта-м, массо а олхазарш Iаьнах даха. Делахь а сайга далун гIо-м дийр ду!

– Лекхачу дечка тIе ца тоьхча, ца мега уьш? Хьалавала а гIоьртина, чувагIахь, лазор ма ву хьо!

– Бина бен а бац, нана, и дIатоха дитта

Тге ваьлла а вац, ткъа хьо соьга, лазор ву, лакха хъала ма
вала бохуш ю.

– Давалахъа хІинца. Ларлолахъ, пхъар, – аьлла, ела
а елла, араелира нана.

Сарралц олхазаршна «цІенош»
дира Салмана. КІад а велла, суьйранна
бинчу белхан жамІ дича, кІанта ша бина ялх бен багарбира.

ШолгІачу дийнахъ Іуьйрре, дукха хъалхе гІаьттина,
вахара Салман шен доттагІ волчу. Рамзан дечиг чуоьцуш
карийра кхунна. Дечиг чухьош,
гІо а деш, ша деъна гІуллакх
дийцира Салмана.

Рамзана шен нене, ваха мегий аьлла,
хатта а хаьттина, дІавахара ши кІант.

МаьІ-маьІе дитташ тІе бенаш дІатуьйхира цаьршимма.
Чу ча а дуьллуш, олхазаршна йовха хилийта, чоьнаш тойира.
Массарна чу ялтин буьртигаш а тесира.

И болх бина шаьшшиъ ваьлча, генна а ваьлла, хІун хуьлу
хъажа, сецира ши кІант. Дукха хан ялале, олхазарш гонах
хьийза дуьйлира, чудовлуш, сихха арадовлуш, баннашца
эвхъазадовла гІерташ, шайна меттигаш долайохуш.

Воккхавеш цІа вахара ши кІант.

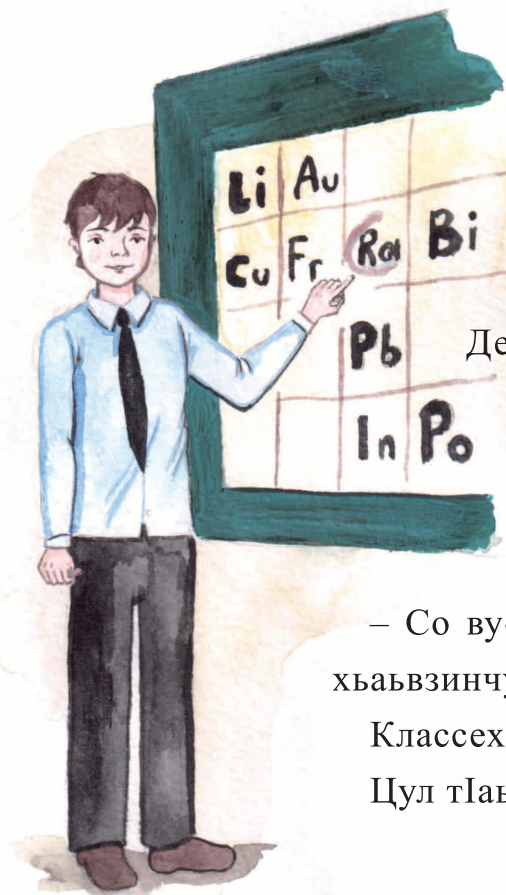
Цул тІаьхъа цаьршиннах масал а эцна, кхидолчу бераша
а дира олхазаршна бенаш.

Дуьххъара Салманна и бенаш дан дага
муха деара аьлча, цкъа ловза ваханчуьра цІа
вогІуш, хьоза карийнера цунна, шелделла,
охъадоьжна. Иза, хІокхо цІа а деана, чохъ
дохделча, меттадеара. Шена тесна бепиган
цуьргаш а диъна, кеда чуьра шена доьттина
хи а мелла, дІадахара хьоза. Эццехъ ойла
кхоллаелира кІентан олхазаршна бенаш дан.

Цо и шен ойла кхочуш а йира. Дуккха а
олхазарш хаза Іаьнах девр ду кху шарахъ.

Со ву-кх

– Схъавоьлла, Дауд, Менделеевн таблицы тІера радийн формула лахал, – элира хъехархочо.

Дешархочунна ца карайора ... ца йовзарна. Цхьаммо-м юханехъа дерзийна «Я» гайтира. ТІаккха карийра.

– ХІара ю-кх... радий.

– Нийса ду... ХІета, алал, радий уггаре а хъалха карийнаг мила ву?

– Со ву-кх... – элира, шена «шиъ» дилларна кхоьруш, воьхна хъаьвзинчу Дауда.

Классехъ берш бийлабелира.

Цул тІаьхъа, «Радий карийна Дауд» аьлла, цІе дІаяхара цуьнан.

Деза денош

Туьканара эцна календарь еара дас.

– Хъажийтахъа, – дийхира пхи шо долчу кІанта Сайхана.

– Цхъадолчу кехаташ тІера йоза цІен хІунда ду? – хаьттира кІанта.

– Уьш кІиранденош а, деза денош а ду.

– И бохург хІун ду?

– Изий? Иштта, со балха ца воьдуш, цІахъ Іаш воу денош ду-кх уьш, – элира дас.

ТІекхечира январь. Пенах дІатуьйхира Жамлис календарь.

Цунна гира кехаташ тІерачу дуккха а терахъашна тІехъекхна цІен кьолам.

– Ой, хІара хІун ду? Уьш хъан хъекхна?

– Ас хъекхна-кх, – элира Сайхана.

– ХІунда?

– Деза денош алссам хилийта.

ЗУЬНО ДИНА ХІИЛЛА

Халкъан туьйра

Борззий, цхьогаллий, зуй, цхьаьна а кхетта, ижу лаха дахана. Діаоху-у-уш, цхьана новкъахь Іуьллуш доккха йоьхьан дакъа гина царна. Барзо катобхна йоьхь схьаэцна. Цхьогаллий, зуй цунах тасаделла. Діасайзийна цара йоьхь, хіораммо а шегахь а ийзош.

Йоьхь декъа барт ца хилла церан.

Таккха зуьно аьлла:

– Шу реза делахь, буса уггар хаза глан гинчунна кхочур ду йоьхь!

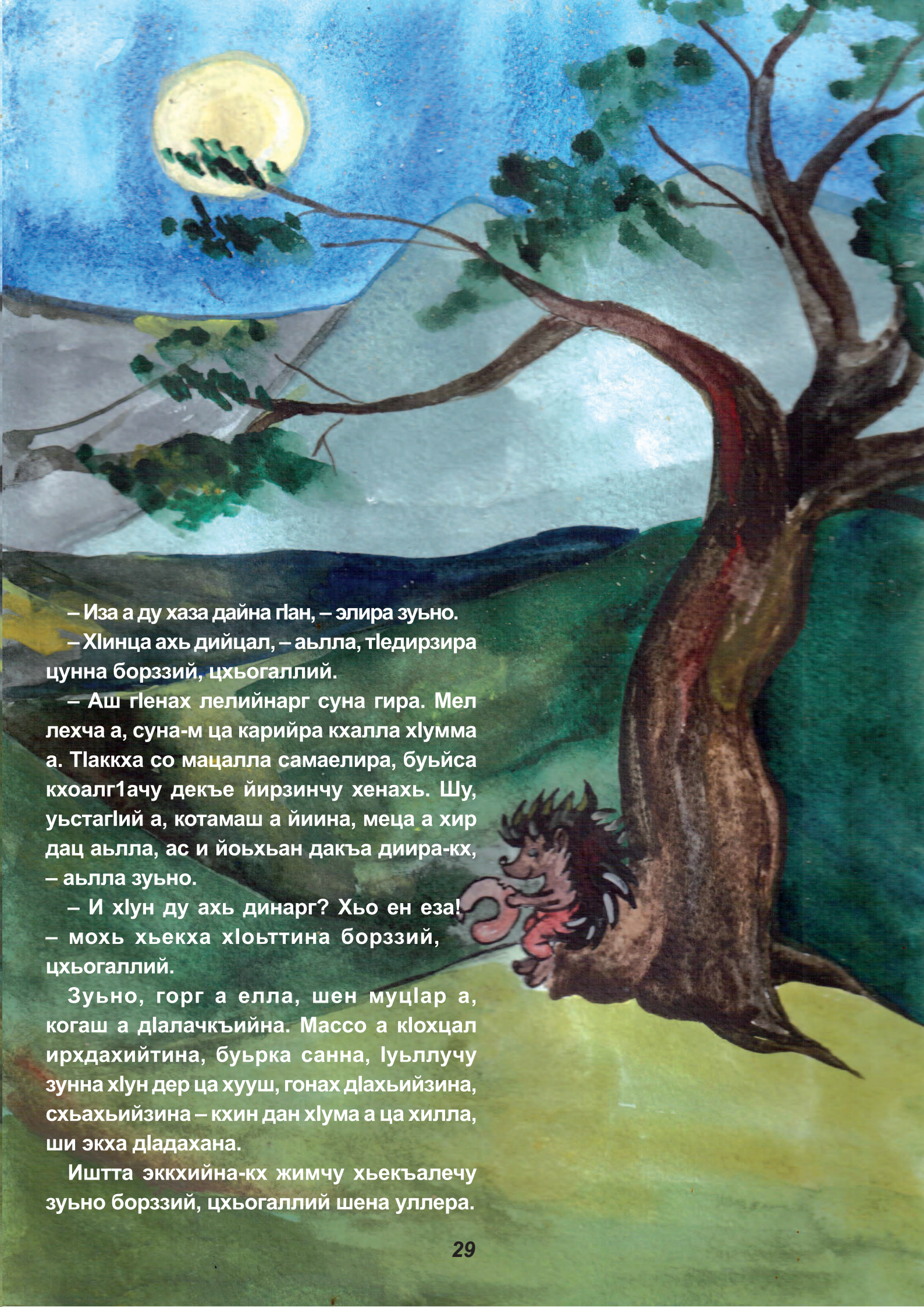
Борззий, цхьогаллий резахилла. Цу тлехь барт а хилла, акхарой діадийшина. Іуьйранна барзо шена гина глан дийцина.

– Тлехь Іу воцуш жа гира суна. Цу юккъера дерстина дол-долу уьстагий, схьа а лъоцуш, диира ас, – аьлла цо.

– Хаза дайна глан ду иза-м! – аьлла зуьно. – Хинца ахь дийцахьа, цхьогал, хьуна хлун гира гленах?

– Котамаш йолчу бун чу кхечира со. Цу чуьра, ерстина ер-ерг схьа а лоцуш, котамаш йиира ас, – аьлла цхьогало.

– Иза а ду хаза дайна җан, – элира зуьно.
– Хинца ахь дийцал, – аьлла, тледирзира
цунна борззий, цхьогаллий.

– Аш җенах лелийнарг суна гира. Мел
лехча а, суна-м ца карийра кхалла хлумма
а. Таккха со мацалла самаелира, буьйса
кхоалг1ачу декъе йирзинчу хенахь. Шу,
уьстагий а, котамаш а йиина, меца а хир
дац аьлла, ас и йоьхьан дакъа диира-кх,
– аьлла зуьно.

– И хлун ду ахь динарг? Хьо ен еза!
– мохь хьекха хлоьттина борззий,
цхьогаллий.

Зуьно, горг а елла, шен муцлар а,
когаш а д1алачкыйна. Массо а клохцал
ирхдахийтина, буьрка санна, луьллучу
зунна хлун дер ца хууш, гонах д1ахьийзина,
схьахьийзина – кхин дан хлума а ца хилла,
ши экха д1адахана.

Иштта эккхийна-кх жимчу хьекъалечу
зуьно борззий, цхьогаллий шена уллера.

ГІУЛГЕХ ЛОВЗАР

– Чирдиг, схъавоьл кхуза, – элира
воккхачу стага, – вайн къомана
юккъехь хилла муьлха ловзарш девза
хьуна?

– Гал-гложмех ловзар, туш-
туьппалгах ловзар, лечкъаргах ловзар,
– охьадагардира Бабин Чирдига.

– Коьртаниг хьаха а ма ца дий ахь.

– Муьлханиг, Воккха-Дада?

– Гулгех ловзар.

– Хла-а... Хла-а, иза а дара. Суна
дицделла и, дагадаийтахьа, Воккха-
Дада.

– Халкъан эшарш а, иллеш а,
туьйранаш а, ловзарш а – цхьа а
хлума дицдан мегар дац. И дерриге а
вайн дахар ма ду. Царах цхьа хлума
юккъера дладаьлча, вайн дахар
къийло, басадолу.

Воккха-Дадас Бабин Чирдигна
дагадаийтира нохчийн уггаре ширчу
ловзарех цхьаь – гулгех ловзар.

– Гулг – бежанан а, уьстаглан
а когийн даьлахкаш хотталучуьра
йоккхуш ша-тайпа кеп йолу тлоьхк ю.
Гулган билгалйоккху ялх агло. Амма
ловзучу хенахь къастош ерг пхиь бен
яц. Гулган «букъ» болу агло хлур (я
кур) ю. Цуьнан «цлонга» долу агло чик
ю. «Лерг» дерг – аьлча ю. Шера агло
– тап ю. Гулган «когаш» тле хлоттарх
нонкх олу. Цинцлолг-минцлолг олуш
а хуьлу.

Гулгех ловзаран масех кеп ю.
Царах цхьаь иштта ю.

Ловза дуьйлалуш, цхьа билгало
йолу гулгаш схьакъастадо, масала,
цхьа бос берш я цхьа кеп ерш,
доккха-жима хиларе хьаьжжина.
Шиь, кхоь, кхин а сов хила тарло
ловзарш. Го длаболош, хлорамма
гулг кхуссу. Гулг хьалха аьлча
хлоьттинчо длаболабо бал. Вукхара
цуьнга шишша-кхоккха – шайн барт

хиларе хъаъжжина – глуг дlало. Цо уьш лаьтта охъатосу. Тlаккха цхъатерра эгна глугаш, плелг тухуш, вовшах а детташ, схъадоху. Вовшахтоха мега ши аьлча, ши хlур. Иза «ваьгча», глугаш даха рагl кхечуьнга кхочу. Вогу, глуг ша хъажийначунна тlе ца кхетахь, я иза кхечу кепара доьжначу глугах хъакхалахь, масала, аьлча – хlурах. Тlаьххъара глугаш даьхначуьнга массара а, хъалха а санна, шишша-кхоккха глуг дlа а лой, цуьнга дlаболабойту керла бал.

Глугаш тесначун цхъаь нонкх хlоттахь, дерриге глугаш дlаэца бакъо а ю цуьнан.

Тlаьххъара а тоьллачо, аьлча а, дерриге глугаш схъадаьхначо, шагахь

мел долу глуг тосуш а хуьлу. Цунах бал кхоссар а олу.

Иштта ю глугех ловзаран цхъа кеп. Тlаккхахула кхин цхъаь а юьйцур ю хьуна ас.

– Эхl, ма хаза ловзар а ду. Баркалла хьуна, Воккха-Дада, ас дицдийр дац хьуна и кхин, – дlахъаьдира Бабин Чlирдиг.

– Чlирдиг, ахь хlун до? – тlаьхъа мохь туьйхира воккхачу стага.

– Глугех ловза вое-ое-ду! – геннара схъахеза Чlирдиган аз.

... Бераш, шу долчу кхечирий иза?

Шуьга дийцирий Бабин Чlирдига, глугех муха ловзу?

Глугех ловза lемаш дуй шу?

Жаьлеш

Цахь кхобуш долу жаьлеш диъ бIе гергга долчу тайпанашка декъало. Уьш хуьлу даккхий-онданаиш, юккьерчу дегIехь дерш, цицигаиш санна, кегийнаиш а. Церан массеран цIераиш яьхна вер вац, нагахь санна ерриш хууш хилча а. Нохчийн маттахь сайна евзинчарах цхьадолчу жаьлийн цIераиш йийца луур дара суна.

Йовсар (дворняшка)

И жаьла кертахь лелош ду дукхахьолахь. Цо дика ларйо керт. Ша лелош волчунна вуно тIера хуьлу и, шен дена тIехIоьттина, дала кийча а долуш. ДегI юккьерчу барамехь ду цуьнан.

Цу хIух долу жаьлеш, кертахь а ца леш, ара а довлий, дала кхечхьа дIадоьлху.

Месалг (кудлатка)

ТIера чо беа а, буюкьа а хиларна, тиллина и цIе жаьлина. Месалго шело

атта лов. Иза дукхахьолахь кертахь леладо, кьаьсттина шийлачу мехкашкахь.

Эр (борзая)

Дукха нахана, кьаьсттина таллархошна, девзаш а, дезаш а жаьла ду эр. Буткьа-беа когаш а болуш; муцIар, кхечу жаьлийн хуьлучул а, хаалуш юткьа-еха а йолуш. Дикка генахь хиларх а, хьожанца котамийн тайпанах долу олхазарш хаало цунна. ДегI дайн хиларна, дийнахь сарралц толлуш леларх, кIад ца ло.

Бераш! Басаршца кечде хлара сурт.

“Стелалодан” дошам

«Стелалодан» дошамера маына туьдуш долу дешнаш
журналан хлокху льямарехь долчу йозанаш юкъара ду.

Акхакотам (й), акхакотамаш (й) – хьаннашца, аренца хуьлу
доккха олхазар (фазан).

Бухла (й), бухланаш (й) – хьавьзина злок а йолуш, буйсанна бен са гуш доцу,
бакхий блаьргаш болу хьуьнан олхазар (сова).

Вай далар – накхармозий, цхьанаметта хьийзаш, тломадовлар.

Гулг (д), гулгаш (д) – хьалха заманахь бераша ловзош хилла йолу
тлоьхкаш, уьстаглан когийн хуттургашкара кегий даьлахкаш.

Ешаш (д), ешашаш (д) – зударийн сибаташ-аматаш долу экха (колдунья).

Ирс дебаш – дахар тодалар.

Иччархо (в), иччархой (б) – топ нийса тухуш верг, талпархо (снайпер).

Кломсар (й), клomsарш (й) – йоккха церг; экханан,
жлаьлин церг (клык).

Клур глаттор – клеззигчу гулпакх тлехь
йоккха гловгла яккхар (паника).

Нонкх (й), нонкхаш (й) – берийн ловзарехь нийса длахлоьттина гулг.

Омра (д), омранаш (д) – кхочуш дан дезаш долу
тледожор (приказ).

Похлама (д), похланаш (д) – адаман сица хуьлуш йолу
говзалла (талант).

Пхьола (д), пхьоланаш (д) – дан а хууш деш долу говза гулпакх.

Талам (б), таламаш (б) – пусар, хама.

Тлоьхк (й), тлоьхкаш (й) – длакхосса бен кхин пайде йоцу, жима хлума.

Тап (й) – ловзочу гулган шера агло.

Таро (й), таронаш (й) – аьтто.

Телехьожийла (й), телехьожийлаш (й) – телевизорехула гойтуш йолу
кечийна программа, передача.

Хазнанча (в), хазнанча (б) – паччахь ахча-бохча лардан хлоттийнарг.

Цинцюлг-минцюлг (й), – жима хлума, хлуьмалг.

Цана (й), цанаш (й) – докъярна хьокхуш йолу хьийкыина буц.

Цхьалхаяьлла муьста аре – гуьйренан догланаша яшийна латто меттиг.

Этмаьлиг (й), этмаьлигаш (й) – (улитка).

Хъуьнхахь буйса Іаьржа ю.
Массо хІума йижна ю.
Амма цхъа са сема ду –
Буса са гун олхазар.
Дехкий лардеш и Іаш ду.
Алал, хІун ю цуьнан цІе?

(wlvzđ)

Кица

Ша буйш, дехко а юхку цергаш.

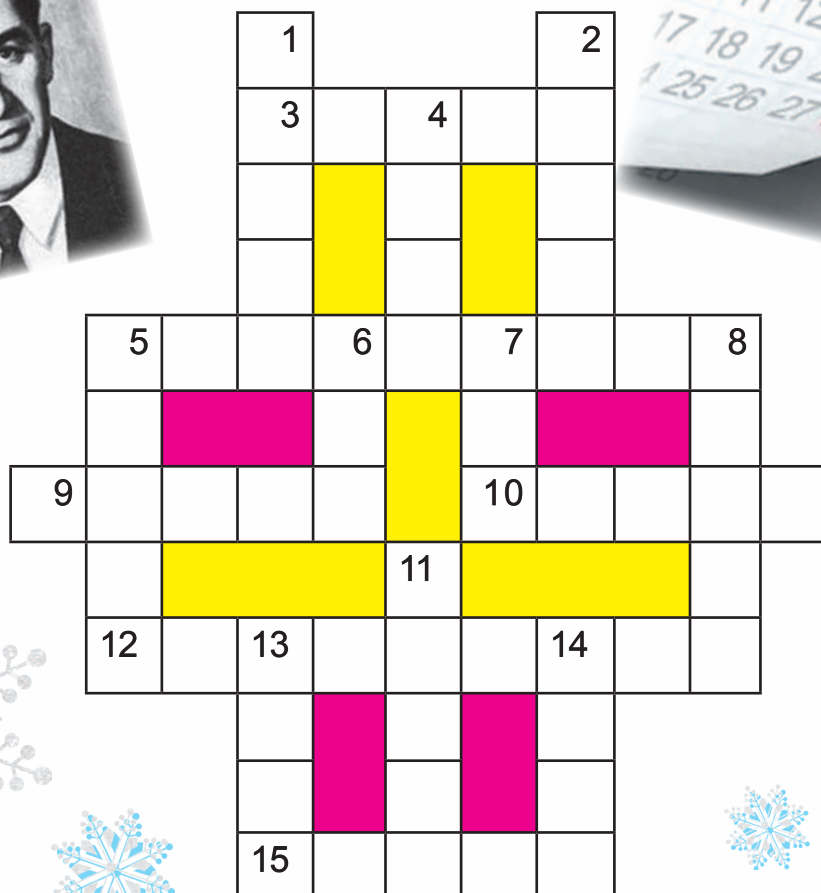
Цуьнан біаьргаш – букъа тіехь,
Букъа тіехь ду цуьнан цІа.
Дожарна кхоьруш и охъа,
Текхаш йоьду иза діа.
Алал, хІун ю цуьнан цІе?

(тнІавмтс)

Хаар-зер

Хийтийнэргэ – Мусаев Керим

Пурхнехья: 3. Сатохар. 5. Кхоблина дог-ойла. 9. Заманан боккха мур. 10. Паргато. 12. Морфологин дакъа. 15. Шелвелча, дегге йоггу...

Охьянехья: 1. Кентан це. 2. Белхан кира

долало цу дийнахь. 4. Дуккха даьхни. 5. Яздархочун Бадиевн це. 6. Бераша базалгана бина... 7. Реза хилар. 8. Пом длабаьлча хутту... 11. Волаваларан кеп. 13. Хума хуу воккха стаг. 14. Кхана Иийча, текхочу де.

Жоьпаш: 364021, Соьлжа-Гала, Маяковскийн урам, 92. 364060, Соьлжа-Гала, Дудаевн бульвар, Радион ца. 20-00090. 2014-чу шеран 5-чу февралехь федеральни службин Нохчийн Республিকেхула йолчу зленан а, шуьйрачу коммуникацийн а декъехь тергоярн Урхаллехь. 2016-чу шеран 12-чу декабрехь. Зорботоха бакъо елла 2016-чу шеран 19-чу декабрехь. Зорботоьхна 23-чу декабрехь. Барам 60х90 1/8. № 1 йолу офсетни кехат. Офсетни зорба. Тираж 2 000. Заказ № ____.

ЧЕЧЕНСКАЯ РЕСПУБЛИКА. ГАУ «Детский журнал «Стелалад», №5-6, 2016. Журнал выходит с 1986 года.

Редакцин адрес: 364021, Соьлжа-Гала, Маяковскийн урам, 92.

Журнал диллинарг: Нохчийн Республикин къаьмнийн политикин, араьхарчу зленийн, зорбанан, хаамийн министерство. Министертвон адрес: 364060, Соьлжа-Гала, Дудаевн бульвар, Радион ца.

Журналана регистраци йина 2014-чу шеран 5-чу февралехь федеральни службин Нохчийн Республিকেхула йолчу зленан а, шуьйрачу коммуникацийн а декъехь тергоярн Урхаллехь.

Регистрацин хьокъехь тоьшалла ПИ № ТУ 20-00090.

Коьрта редактор – А.М. Бексултанова.

Коьртачу редакторан гьоньча У.Ш. Дадаев, жоьпаллин секретарь З.Ш. Мугаева.

Редколлеги: Л. Абдулаев, М. Ахмадов, Х.-Б. Исраилов, Э. Дадакаева, С.-М. Хасиев.

Дизайн а, верстка а – З.Э. Нухаеван. **Мужалта тiera сурт диллинарг –** Эрзанукаева Элина.

Номер кечийна 2016-чу шеран 12-чу декабрехь. Зорботоха бакъо елла 2016-чу шеран 19-чу декабрехь.

Зорботоьхна 23-чу декабрехь.

Барам 60х90 1/8. № 1 йолу офсетни кехат. Офсетни зорба. Тираж 2 000. Заказ № ____.

Зорботоьхна ПЗП «Грозненский рабочий», 364021, Интернациональни урам, 12/35. Бинна мах.

Журналана язвала таро ю «Россин почтан» зленан отделенешкахь а, журналан редакцехь а. Мах 350 сом 73 кепек (эхашарна).

6+